

Et Blik paa Arbejderspørgsmaalets Historie.

Efter Brentano: Das Arbeitsverhältniss.

Historien vil overtyde os om, at Arbejderspørgsmaalet ikke er en Frugt af det nittende Aarhundredes økonomiske Lovgivning, og at det overhovedet ikke er ejendommeligt for det moderne Samfund.

Den ældste sociale Ordning havde, hos de germanske Folk, sit Grundlag i Familien. Familiens enkelte Medlemmer fandt i gamle Dage langt mere end nu Støtte og Hjælp i Familien; kom et af dens Medlemmer i Forlegenhed, fandt han Bistand hos de øvrige; idømtes der ham Bøder, heftede Familien solidarisk for deres Betaling; dræbtes han, traadte Blodhævneren frem af Familien. Denne dens Betydning holdt sig længe; men efterhaanden som de enkelte Medlemmer fik særlige Interesser, slap-pedes Familiebaandet. Staten var imidlertid endnu ikke i Stand til at overtage den Rolle, Familien havde spillet for Beskyttelsen af Liv og Gods. Opløsningen af den ældre Ordning havde derfor almindelig Usikkerhed til Følge; ja man kan sige, at der opstod et socialt Spørgsmaal, ikke Nutidens uligt. For det store Antal af fri Mænd opstod Spørgsmaalet om, hvorledes de skulde kunne sikre sig Personlighedens og Besiddelsens Ret og

Frihed. For Mindretallet af fri Mænd, for de fri Mænd, der vare i Besiddelse af høj Rang og store Jordegodser, var Spørgsmaalet ligesaa simpelt, som i vort Aarhundrede ved den gamle Industriordnings Opløsning Opgaven at blive selvstændig Industridrivende var let for de store Driftsherrer. De Mægtige følte ingen Vanskeligheder; den gjensidige Bekrigen maatte altid være til de Stærkes Fordel; paa de Smaa og Svage faldt alle Byrderne. Og særlig efter Karl den Stores Død var ingen Konge i det frankiske Rige stærk nok til at beskytte den almindelige Frihed imod den store Adels Overmagt. Saaledes opstod der en Modsigelse mellem den Følelse af samme Ret, der besjælede de smaa fri Mænd, og deres faktisk stedse mere afhængige Stilling. Da søgte de, hvad de Svage altid gjøre, Beskyttelse ved at slutte sig nøje sammen i Foreninger, og Gilderne overtog den Rolle, Familien tidligere havde spillet. Men i Gilderne, der oprindeligt havde omfattet alle Stadens Borgere, trængte Uligheden efterhaanden ind: der dannede sig et Patriciat, bestaaende af Efterkommerne af de rige Kjøbmandsfamilier og de store Godsbesiddere, som regerede Staden. Den Rigdom, der erhvervedes ved Handel, brugtes til Opkjøb af Jordegodser og af betydelige Rettigheder. Lediggang blev efterhaanden hævet til en Stands- og Æressag; Haandværkere bleve principmæssigt udelukkede af Gilderne, og kun en Del af Gildesbrødrene drev endnu Storhandel. Endog Lovene gjorde Forskjel mellem Patricieren og «Manden uden Arne og Ære, der lever af Arbejde», og hin turde ustraffet revse denne, naar han ikke viste ham Ærbødighed. Patricierne væltede, hvad den herskende Klasse altid gjør, Skatternes Hovedbyrde over paa de Beherskede, og Udbyttet af Skatterne anvendtes til de Mægtiges Fordel.

Hertil kom partisk Retspleje og allehaande Undertrykkelser af Haandværkerne. Haandværkerne, der saa væsenlig havde bidraget til, at Byerne opnaaede Uafhængighed, udelukkedes fra Nydelsen heraf, truedes med Frihedstab og kom i stedse større Forfald. De Beherskedes almindelige dybe Had til deres Undertrykkere var kun altfor retfærdiggjort, og at Haandværkerne i det 13de og 14de Aarhundrede kun vare opfyldte af én Tanke: Patriciatets Tilintetgjørelse, var kun altfor naturligt. Opnaaelsen af dette Ønske fremmedes ved Patricierslægternes Udskejelser og indbyrdes Stridigheder, og medens Patricierslægterne kivedes med hverandre, sluttede de Svage sig stedse nøjere sammen i Forbund.

Disse Haandværkerforbund fremtraadte under Form af Lav. Mellem Haandværkerlavene og de forhadte Patricierslægter flammede der i den germanske Verdens vigtigere Byer fra det 12te Aarhundrede af en voldsom Kamp op. Kampen førtes med den største Lidenskabelighed: i Köln blev den 21de November 1371, efterat Væverne havde tabt «Væverslaget» imod Slægterne, 33 Vævere henrettede, og næste Dag gjennem søgtes Huse, Kirker og Klostre, og de Opsporede myrdedes; 1800 forvistes med Hustruer og Børn, og Lavshuset nedreves. Af den Slags Exempler kunde der anføres mange. Ved Slutningen af det 14de Aarhundrede begyndte Lavene at sejre: de tiltvang sig Haandværkernes politiske Ligeberettigelse og Beskyttelse for det paa smaa Kapitaler og Arbejde støttede Erhverv. Efter mange haarde Kampe naaede Lavene Maalet; men neppe var dette naaet, før end de begyndte at udarte. Bjergets Top var kun snæver; neppe var man naaet op til Toppen, saa begynder det at gaa ned ad Bakke igjen. De Forholdsregler, der op-

rindelig sigtede til et smukt og ædelt Maal, begyndte at skeje ud. Associationens og Solidaritetens store Ide, under hvilken Lavene vare blomstrede op, forvanskedes til en lav og snæverhjetet Egennytte. Lavene spærrede sig stedse mere af fra Omverdenen og søgte at holde ny Tilgang borte: Ingen kunde mere blive Mester, naar han ikke var i Besiddelse af en betydeligere Formue, eller var Søn af en Mester, eller ægtede en Mesters Enke eller Datter. I nogle Lav begyndte Forfaldet noget før, i andre noget senere; i nogle gjaldt disse Bestemmelser, i andre hine; men alle søgte de at hemme de ny opadstræbende Familiers Konkurrence. Lavsmestrene havde Særinteresser, og de søgte at værne om dem paa en saadan Maade, at man med Grund kan beskyldte Lavene for at have fremkaldt en egenlig virkelig Arbejderklasse med særegne Anskuelse og Interesser. I Lavsartiklerne fra før det 14de Aarhundrede omtales Arbejderne ofte slet ikke; efter det 14de Aarhundrede bliver Ordningen af Forholdet mellem Mestre og Arbejdere til en Nødvendighed; nu bliver det nødvendigt at give Bestemmelser om Afgjørelsen af Stridigheder mellem Mester og Arbejder, om Opfyldelsen af Mesters og Arbejders gjensidige Forpligtelser o. s. v. Den Affolkning, der fulgte med Pesten, som i det 14de Aarhundrede hjemsøgte Størstedelen af Evropa, foranledigede Arbejderne til at søge at tiltvinge sig højere Løn; dermed fulgte ny Brydninger, og at der nu havde uddannet sig en egenlig Arbejderstand med særlige Interesser, viser sig tydeligt i de Svendebroderskaber (Gesellen-laden), der begyndte at danne sig i det 14de Aarhundrede. Det er karakteristisk, at disse Svendeforeningers Statuter oprindelig nærmest indeholdt Bestemmelser om fælles Gudstjeneste, fælles Maaltider, Understøttelse

til og Pleje af syge Medlemmer, Hjælp til Bestridelse af Begravelsesomkostninger o. s. v. Ogsaa Lavene bød alle Lavsmedlemmer disse Fordele, og ligesaavel til Svende som til Mestre saalænge der ingen Standsforskjel var imellem dem. Efterhaanden som det at være Svend gik over til at blive Vedkommendes Kald for Livet, efterhaanden som Svendenes Udsigter til nogensinde at blive Mestre svækkedes, afsondrede den ene Klasse sig fra den anden, dog saaledes, at Svendene endnu fremdeles i industriel Henseende hørte ind under Lavene, idet Svendeforbundene, der navnlig gav Bestemmelser om religiøse og sociale Forhold, fremtraadte som en Slags Fuldstændiggjørelse af Lavene, hvorfor de ogsaa anerkjendtes af Lavene og stiftedes med disses Samtykke. Men efterhaanden som Kløften mellem Mestre og Svende blev større, greb Svendebroderskaberne ogsaa ind paa andre Omraader. Allerede i Slutningen af det 14de Aarhundrede høre vi Mestrene klage over, at Svendeforeningerne under Paaskud af at fremme forskellige religiøse og sociale Øjemed, i Virkeligheden virkede for Forhøjelser af Svendelønnen, og Mestrene søgte derfor at undertrykke dem. Allerede i det 14de Aarhundredes anden Halvdel se vi i Frankrig, England og Tyskland Striker, der kun ved Varigheden adskille sig fra det 19de Aarhundredes, og vi se et Arbejderspørgsmaal, der frembyder de samme Grundtræk som Nutidens.

Efter at Tendensen til at gøre Haandværksdriften til enkelte Familiers Monopol først var begyndt, greb den i de følgende Aarhundreder stedse mere om sig. Læretiden forlængedes; en lang Svendetid fordredes; Svendene skulde vandre; Udførelsen af Mesterstykkerne forbandtes med betydelige Udgifter; kostbare Mestergilder gjordes

til Pligt; Svenden, som vilde være Mester, skulde være af »god» Familie, og hans Aner prøvedes nøje; som Svend maatte han ikke være gift, som Mester skulde han undertiden være det; hans Brud skulde være af den eller den Familie, helst en Mesterdatter eller Mesterenke. Kort sagt, Alt gjordes for at besværliggjøre Optagelsen i Mesterklassen. Samtidig opstod der idelige Grænsestridigheder mellem de forskellige Lav. De idelige Lavsprocesser og stedse alvorligere Lavsmisbrug havde allerede i det 15de Aarhundrede grebet saaledes om sig, at der hævede sig Stemmer for Lavenes fuldstændige Afskaffelse. I de følgende Aarhundreder tiltog Klagerne i Styrke og Hyppighed.

Kun i de Forretninger, hvor Mestrene næsten ganske manglede Kapital og vare nedsunkne i dyb Armod, vare de ikke meget adskilte fra Svendene; men i Reglen afsondrede Mestrene sig mere og mere: Lavene blev til Mesterforeninger og virkede udelukkende for Mesterinteresser. Den naturlige Følge heraf var, at Svendene paa deres Side sluttede sig stedse nøjere sammen, og Svendeforbundene, der oprindeligt kun havde haft sociale Opgaver, søgte nu at organisere Svendene til fælles Optræden imod Mestrene. Lavene søgte vel at hindre Sligt; men forgæves: i det 16de, 17de og 18de Aarhundrede bleve, trods talrige Lovforbud, Strikerne hyppigere, og det ofte Striker af meget betænkelig Natur. Lavene havde den redeligste Vilje til at gøre hvad Ondt, de kunde; men de mødte tildels en Hindring i den moderne Stat. Absolutismen vilde dog ikke ophæve Lavene; den var ikke imod Lavsprincippet; den havde gjerne, om muligt, forsøgt en patriarkalsk Løsning af Arbejderspørgsmaalet.

Den avtoritære Ordning af Arbejdsforholdene var den Løsning af Spørgsmaalet, der passede med Tiden.

I England havde Dronning Elisabeth ved sin Lærlingelov af 1562 søgt at codificere den under Lavene bestaaende Ordning. Efter denne Lov maatte Ingen drive noget Haandværk, naar han ikke var bleven uddannet hertil i syv Aar; hvem der havde tre Lærlinge, skulde holde en Svend, og for hver Lærling over de tre, atter en; Ingen maatte fæste en Svend for mindre end et Aar, med en Opsigelsesfrist paa tre Maaneder; Arbejdsdagen maatte om Sommeren være tolv Timer, om Vinteren fra Solopgang til Aften; i Fredsdommerens og Stadsøvrighedens Nærværelse skulde Lønnen aarlig fastsættes; samme Avtoriteter skulde udjævne Stridigheder mellem Mestre og Lærlinge og beskytte disse sidste. Ved disse Bestemmelser mente man at sikre Arbejdernes Interesser, uagtet en stor Mængde Mennesker rigtignok retligt udelukkedes fra Adgang til Erhverv. Storindustrien generede de i betydelig Grad, og saasnart Storindustrien begyndte at udvikle sig, kom den uundgaaelig i Konflikt med Lærlingeloven. Storindustrien søgte paa alle Maader at omgaa Lærlingelovens Bestemmelser. Den søgte overhovedet at undergrave den gamle industrielle Ordning. Men da denne opløstes, blev Arbejdernes Stilling usikker og vanskelig. Arbejderne blev afhængige og kom i Fare for at miste Selvstændigheden. Saa sluttede de sig da sammen for i Forening at værne om deres Rettigheder.

De engelske Arbejdere søgte først ad Lovens Vej at værne om den nedarvede industrielle Ordning mod Arbejdsgivernes Angreb paa den; men her havde de ikke meget Held: Arbejderne petitionerede Parlamentet om Lærlingelovens Overholdelse, medens Arbejdsgiverne

petitionerede i modsat Retning, og Parlamentet gav disse sidste Medhold, saa at Loven stedse kom sin fuldstændige Ophævelse nærmere. Da Loven saaledes ikke hjalp Arbejderne, søgte de Tilflugt i Selvhjælpen: Striker, af hvilke de fleste rigtignok vare altfor primitivt organiserede, forsøgte, og Koalition er dannedes. Disse Koalition er vare oprindelig rent foreløbige, men gik senere over til blivende Foreninger, der navnlig sørgede for Petitioneringerne til Parlamentet, Retsforfølgning mod Arbejdsgivere, der overtraadte Lærlingeloven, og Understøttelser til de Strikende. Endvidere understøttede de Medlemmer, der vandrede bort for at søge Arbejde andetsteds, gav Hjælp til syge Medlemmer og hjalp med til Begravelsesomkostningernes Afholdelse. Ogsaa havde de mange ejendommelige Skikke og Ceremonier, der mindede om de gamle Svendeforeningers, og det er højst sandsynligt, at paa flere Steder moderne Fagforeninger udviklede sig af de gamle Svendeforbund.

Men Arbejdsgiverne, hvis Interesser truedes ved disse Koalition er, forblev ikke ledige. Da de alt bestaaende Koalitionsforbud ikke havde forhindret Arbejderkoalition erne, ansøgte de Parlamentet om strengere Bestemmelser, og virkelig udkom der 29de Juli 1800 en Lov, der, under meget stræng Straf, forbød enhver Arbejderforening, der havde Lønningsforhøjelser, Nedsættelse af Arbejdstiden og overhovedet Forbedring af Arbejdsbetingelserne for Øje. Samtidig bestemte rigtignok Loven, at de hidtil gjældende Bestemmelser om Arbejdsforhold, fremfor alle Lærlingeloven, skulde forblive i Kraft, og at Stridigheder mellem Arbejdsgivere og Arbejdere skulde afgjøres ved Voldgift. Men disse sidste Bestemmelser vare betydningsløse: Arbejdsgivere, der havde krænket

Lærlingeloven, dømtes kun for et Syns Skyld; Voldgiftsretterne stode kun paa Papiret. Men ogsaa Koalitionerne vedbleve: Loven forbød dem; men de skjulte sig under Forklædning af velgjørende Hjælpekasser, «friendly societies». Ved mange saadanne Hjælpekasser fra dette Aarhundredes Begyndelse lader det sig ikke afgjøre, om de virkelig kun vare Hjælpekasser, eller om de vare Fagforeninger. Ganske paa samme Maade skjulte under hele Middelalderen politiske Gilder sig under Forklædning af religiøse.

Endelig vandt i Aaret 1814 Arbejdsgiverne ogsaa formelt den Sejr, de alt længe faktisk havde haft. At Elisabeths Lærlingelov, der lige siden Begyndelsen af det 18de Aarhundrede havde været udsat for principielle Angreb og Overtrædelsér, ikke længere var tidssvarende, — derom var Alle enige. Men medens Nogle vilde have Loven reformeret, vilde Andre have den uden Videre afskaffet. Petitioner fra begge Partier indkom til Parlamentet: 300,000 forlangte Reform, 2000 Afskaffelse. Et Parlamentsudvalg nedsattes for at undersøge de faktiske Forhold: alle Vidner, der afhørtes, talte imod Afskaffelsen. Men i Parlamentet gjorde Arbejdsgivernes Mening Udslaget. Canning og nogle Andre var vel nærmest stemt for Reform; men kun Repræsentanterne for Arbejdsgiverinteresserne vare virksomme, og den 14de Juli 1814 blev Loven uden Videre afskaffet.

Dermed vare alle nedarvede Lovsranker, der havde hæmmet Industrien, fjernede. Om det end var Arbejdsgiverne, der her gjorde Udslaget, saa stod de dog ikke ene i Forlangendet om Skrankernes Fjernelse. De havde en mægtig Forbundsfælle, hvis Angreb paa Lærlingeloven de meget behændigt forstod at benytte. Og denne For-

bundsfælles Angreb var saa meget virksommere, fordi Intet laa ham fjernere end en særlig Hensyntagen til Arbejdsgivernes Interesser. Fuld af Højhertethed og Frihedssind løb han Storm imod Lærlingelovens Bestemmelser, der hindrede Arbejderne i frit at nedsætte sig. Netop i Arbejdernes Interesse forlangte han Lærlingelovens Afskaffelse. Denne Forbundsfælle var Adam Smith.

Et Øjeblik maa vi standse ved denne mægtige Personlighed, hvis Bevisførelse endnu efter hundrede Aars Forløb øver sin Fortryllelse.

«Undersøgelserne om Nationernes Velstands Natur og Aarsager», udkom i Begyndelsen af 1776. Ti Aar havde Ad. Smith i landlig Ro arbejdet paa dette Værk. Umiddelbart efter sin Tilbagekomst fra Frankrig havde han begyndt Arbejdet. Dér havde han under sit tolv Maaneders Ophold hos Encyklopædisternes «Attikus», Helvetius, levet med de Mænd, som denne efter literær Berømmelse tørstende Generalforpagter samlede om sit Bord for at udfinde Kvintessensen af deres Ideer og offentliggjøre den i Bogen «De l'esprit», Individualismens Codex. Hvor stor Indflydelse denne Omgang øvede paa A. Smith, kunne vi se af det Omsving*) i hans Grundanskuelse, den bevirkede. Som bekjendt havde Smith i 1759 udgivet et Værk under Titlen «De moralske Følelsers Theori», hvorefter kun de Handlinger ere moralske, der vinde den oplyste, upartiske Tilskuers Sympathi. Af Hensynet til denne Sympathi tilskyndes Menneskene til deres Handlinger: «Hele denne Forklaring af den menneskelige Natur, der afleder alle Følelser og Tilbøjeligheder

*) Jfr. dog Buckles Opfattelse af de to Smith'ske Værker: Nationaløkonomisk Tidsskrift V, S. 352 fg.

af Selvkjærlighed, og som har gjort saa megen Opsigt i Verden, uden dog, saavidt jeg véd, nogensinde at blive fuldstændig udviklet, forekommer mig at være opstaaet af en konfus Misforstaaelse af Sympathiens System. («Theory of Moral Sentiments» VII, 3, 1). I Undersøgelserne om Nationernes Velstand slutter han sig derimod ganske til Helvetius's Anskuelser om Menneskenes Natur og om Egennytten som eneste Drivfjeder. Konsekvenserne af dette Egennytte-Dogme strække sig gjennem hele Værket. Endog om Kvækernes, religiøst begrundede, Beslutning, at sætte alle deres Slaver i Frihed, siger han, at den maa overbevise os om, at Slavernes Tal ikke har været meget stort; «thi havde de udgjort en betydelig Del af Kvækernes Ejendom, vilde Beslutningen aldrig være gaaet igjennem!» («Wealth of Nations» III, 2). I den Grad betragter han Egennytten som det eneste mulige Motiv.

Ikke blot i Smiths filosofiske Grundopfattelse, ogsaa i hans politiske og økonomiske Udviklinger i «Wealth of Nations» gjenfinde vi Encyklopædisternes Ideer. Ligesom de lærte Smith, at alle Mennesker fra Naturens Haand ere lige, at Forskjellighederne kun ere Følge af Opdragelsen og Lovgivningen. Derfor forlanger han Statsmagten begrænset til kun at yde den personlige Frihed, Ejendommen og den offentlige Orden Beskyttelse; Lovgiverens Omsorg for den Enkeltes Vel er en uforskammet Anmaselse; Egennytten lærer jo Enhver, hvad der tjener ham bedst; og da alle Mennesker ere naturligt lige og i samme Grad opfyldte af egennyttige Bestræbelser, vil, naar Staten lader de Enkelte være i Fred, alle de Enkeltes størst mulige Vel og derfor ogsaa hele Samfundets størst mulige Vel sikrest opnaas. Afskaf derfor den økonomiske Lovgivning;

indfør «laissez faire, laissez passer»; lad de økonomiske Naturloves Herredømme træde i Stedet for den bestaaende positive økonomiske Ordning!

Denne Forkyndelse af «Naturens Herredømme» skaffede de franske Økonomister i det 18de Aarhundrede Navnet Fysiokrater. Adam Smiths Lære, der har sat Fysiokraternes Theori saa meget i Skygge, og som ofte tænkes som den modsat, stemmer, som antydtes, i sin Grundanskuelse overens med den. Smith har kun paa forholdsvis mere underordnede Punkter gjendrevet den fysiokratiske Theori, og gjorde sig saa til Gjengjæld selv skyldig i ny Vildfarelser. Hans Hovedfortjeneste er hans glimrende Fremstilling af Skolens Anskuelse. Paa enkelte Punkter har han ganske vist tilføjet noget Nyt. Fremfor Alt har han i Stedet for de franske Skribenters abstrakte Udviklinger leveret en Fremstilling, der støtter sig paa et alvorligt Studium af det virkelige Liv i den Grad, at Læseren glemmer det franske Udspring og tror, at Smiths Lære umiddelbart er udrundet af Betragtningen af engelske Forhold.

Intet er naturligere end, at den Theori, der uden Videre vilde afskaffe det Nedarvede og forbyde enhver ny positiv Opbygning, netop opstod i Frankrig. Ganske vist led alle Nationer i det 18de Aarhundrede under Monopoler, Privilegier og de absolutistiske Misbrug; men intetsteds var Forholdene dog saa fordærvede som i Frankrig, samtidigt med, at Følelsen af det Uretfærdige og Fordærvede i de bestaaende Forhold ikke hos noget Folk var saa udviklet som hos det franske. Intetsteds var Regeringen saa slet og foragtelig, Monopolerne saa misbrugte, de Privilegerede saa snæverhjærtede, Folkets Tilstand saa ynkelig fortrykt som i Frankrig. I et saadant Land

maatte ganske naturligt Theorien om Absolutismens radikale og ubetingede Afløsning af Frihed og Lighed opstaa. Ogsaa Lavsmisbrugene havde i Frankrig grebet forfærdeligt om sig. Hvad særlig Arbejderne angik, skrev Turgot: «Gud har gjort Retten til at arbejde til hvert Menneskes Ejendom, idet han har givet det Fornødenheder og samtidigt anvist det Arbejdet som disses Tilfredsstillelsesmiddel; denne Ejendom er den første og den helligste Ret». Men Lavsindskrænkningerne «tvinge Arbejderne til at føre en prekær Tilværelse under Mestrenes Regimente, til at smægte i Nød, eller til at føre en Industri ud af Landet, der havde kunnet være Fædrelandet nyttig». Det var derfor den første Retfærdighedsfordring, at beskytte Alle imod Angreb paa hin uafhængelige Menneskerettighed: Arbejderen har Krav paa Frihed; frit Kontraktsforhold mellem Arbejder og Mester skal indføres; enhver Indblanding af Lovgivningsmagten og Avtoriteterne skal fjernes. — Saadanne ere de Tanker, Turgot udvikler i Indledningen til Ediktet af Februar 1776, der søgte at indskrænke Lavsvæsenet.

Hos Turgot og de franske Fysiokrater finde vi en udpræget Arbejdervenlighed. Men ikke mindre udpræget er den hos Ad. Smith. Ja, den forleder ham ofte til de bitreste Angreb paa Arbejdsgiverne og den af dem paa-virkede Lovgivning, og han klager over, at Lovgivningen behandler Arbejderne paa en uretfærdig og ubillig Maade («Wealth of Nations» I, 10, 2), over, at Arbejderne ikke maa slutte sig sammen, medens Arbejdsgiverne have Lov til at indgaa Koalitioner i det Øjemed, at trykke Lønnen ned (I, 8), og over, at Lærlingeloven i høj Grad skader Arbejderne. Og vi høre Smith næsten med samme Ord

som Turgot udtale sig om Arbejdernes Ret til frit at arbejde, denne deres »helligste og ukrænkeligste» Ret.

Men her viser der sig nu en Forskjel: i Frankrig blev Turgots Edikt af 1776, der vilde afskaffe Lavene, modtaget med Jubel af Arbejderne, medens Arbejdsgiverne fanatisk stred imod det; — i England forlangte alle Arbejdsgivere i 1814 Lærlingelovens Afskaffelse, medens 300,000 Arbejdere ansøgte Parlamentet om ikke at efterkomme dette Forlangende. Hvorledes skal denne tilsyneladende Modsigelse forklares?

Forklaringen er denne: I Aaret 1776, da Turgot udsendte sit Edikt og Smith sit Værk, herskede den lille Industri i Frankrig og saa godt som udelukkende ogsaa i England; men mellem 1776 og 1814 falder Anvendelsen af Hargreaves, Arkwrights og Watts Opfindelser, og derved fremkaldtes en fuldstændig Omvæltning af Industrien. Nu fik Storindustrien Overvægt, og dermed fulgte en fuldstændig Forandring af Arbejdsgivernes og Arbejdernes Stilling til Lærlingeloven: for de store Industridrivende blev den ganske vist en Hindring, medens Arbejderne mente at finde Beskyttelse i den.

I materiel Henseende havde Lærlingelovens Ophævelse i England ikke stor Betydning for Arbejderne, og det af den Grund, at den, inden den legalt ophævedes, faktisk havde ophørt at existere. Dens Ophævelse var imidlertid et Vink til Arbejderne om, at der nu skulde herske fuld Kontraktsfrihed mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, og at Staten fremtidig vilde blande sig lige saa lidt i Forholdet mellem dem, som den blandede sig i Forholdet mellem andre Sælgere og Kjøbere. Arbejdet var nu blevet stemplet som en Vare, og Arbejderne som Varesælgere. Arbejderne vare erklærede at være myndige og selv-

stændige. Denne ideelle Betydning havde Lærlingelovens Ophævelse.

Men Virkeligheden, hvorledes udviklede den sig? Den skrankeløse Frihed førte i det økonomiske Liv ikke til Alles største Udvikling, men kun til de økonomisk Stærkes, de Riges uhæmmede Herredømme. De økonomisk Udmærkede blandt Arbejderne svang sig i Vejret; men Gjennemsnitsarbejderne, d. v. s. den store Mængde, trykkedes dybere ned. Og uagtet man havde erklæret, at Arbejderne skulde betragtes som andre Varesælgere, saa søgte man dog ved Koalitionsforbud at forhindre dem i at bruge det Middel, ved hvilket andre Varesælgere bestræbte sig for at bringe Prisen i Vejret: Formindskelse af Udbuddet. Lønnen søgtes drevet ned til det mindst Mulige, Arbejdsdagens Længde op til det mest Mulige; Kvinder og Børn anvendtes i Fabriker, og Alt arbejdede hen til at dele Nationen i to Nationer: de Herskende og de Beherskede, de højt Dannede og de for al Dannelse Blottede, — to Nationer, der gjensidig hadede og frygtede hinanden, og hvis Interesser og Anskuelser i den Grad vare forskellige, at de, trods det fælles Sprog, ikke forstod hinanden.

Saaledes naaede Arbejderspørgsmaalet, der efterhaanden havde udviklet sig, efter at en særlig Arbejderstand var opstaaet i det 14de Aarhundrede, i det 19de Aarhundrede til en Krise. Theoretisk var Arbejdernes Frihed og Ret til Deltagelse i Kulturens Velsignelser blevet anerkjendt; faktisk vare Arbejderne udelukkede herfra og i Afhængighed af Andre. Nødvendigvis begyndte de da at stræbe efter at tilkæmpe sig Uafhængighed og sikre sig Andel i Kulturens Fremskridt. Baade ad Lov-

givningens Vej og ved Selvhjælp søgte de at naa deres Maal.

Som det første Skridt i England herhenimod maa nævnes den saa ofte omtalte Fabriklovsbevægelse. 1814 var Lærlingeloven bleven afskaffet. Nogle troede, at dette skulde betyde en Godkjendelse af det Princip, at Staten aldeles ikke maa blande sig i Arbejderforhold. Dette var dog en Misforstaaelse: Samtidigt havde Lovgivningsmagten begyndt Indførelsen af en ny Ordning af Arbejderforholdene. De forfærdelige Mishandlinger, som det moderne Fabriksystem udsatte Kvinder og tildels Mænd men navnlig dog Børn for, havde i den Grad oprørt den offentlige Mening, at Parlamentet ansaa det nødvendigt at vedtage forskellige Fabriklove. Allerede ved Begyndelsen af Aarhundredet var Fabriklovsbevægelsen i fuld Gang; i Aarhundredets Løb antog den større Dimensioner, efterhaanden som man mente at spore de heldige Virkninger af de udkomne Love, og nu er det kommet dertil, at Fabriklove betragtes som en ganske naturlig Ting overalt, hvor Arbejderne antages ved egen Kraft ikke at kunne tilstrækkeligt værne om deres Interesser, hvorimod Arbejderne skulle overlades til sig selv dér, hvor Selvhjælpen maa antages at være fyldestgørende.

Det næste Skridt var: Koalitionsforbuddets Ophævelse. Lærlingelovens Afskaffelse i 1814 havde man betegnet som en Godkjendelse af de Adam Smith'ske Principer; men havde den været det, maatte Koalitionsforbuddet samtidigt være blevet ophævet. Nej, det var Arbejdsgiverinteresserne, der fordrede Lærlingeloven ophævet, og de samme Interesser fordrede, at Koalitionsforbuddet forblev i Kraft. Paa den ene Side skulde Arbejderne miste al Beskyttelse af Staten; paa den anden

Side skulde deres Forsøg paa at benytte Selvhjælpen til en Forbedring af deres Kaar straffes som en Forbrydelse, ifølge Koalitionsforbudet af 1800. Saaledes fordrede Arbejdsgiverne; og Arbejdsgiverne vare jo de ene Dominerende. Henvendte Arbejderne i deres Nød sig til Parlamentet, saa henvistes de til Selvhjælpen, og benyttede de sig af den, saa blev de straffede. Saaledes var Loven; og dertil kom, at denne blev uretfærdigt anvendt: Arbejdsgiverne kunde omtrent gjøre, hvad de vilde, thi da Dommerne vare Arbejdsgivere, saa havde de i Almindelighed Intet at frygte af dem; Arbejderne derimod trak altid det korteste Straa. Naturligvis lod Koalitionerne sig ikke forhindre; de bredte sig tværtimod over hele Industrien. Den eneste Virkning af Forbudet var, at Arbejderne forbitredes mod de øvrige Samfundsklasser; der saaedes Mistro, Had og Fortvivelse i deres Sind. Koalitionerne maatte under saadanne Forhold antage Karakteren af hemmelige S sammensværgelser, og deres Deltagere forpligtede sig ved Aflæggelsen af den mest bindende Ed til ikke at vige tilbage for noget Middel, for nogen Forbrydelse, der maatte anses hensigtssvarende. At Koalitionsforbudet maatte avle saadanne Virkninger, gik da endelig ogsaa op for liberale og intelligente Statsmænd, og paa Forslag af den radikale Josef Hume blev under hele den Adam-Smith'ske Skoles Bifald Forbudet hævet i 1824. Naturligvis blev Arbejdernes Karakter ikke øjeblikkelig forandret herved, — dertil havde den indtil da bestaaende Tilstand virket for demoraliserende; tværtimod havde Forbudets Ophævelse til øjeblikkelig Følge en forøget Hyppighed af Koalitioner, og en Lov af 1825 gav derfor særlige Straffebestemmelser for Forbrydelser, der vare begaaede i Forbindelse med Koalitioner. Men efter-

haanden rettede Mislighederne sig; Arbejderne blev mere dannede og moralske, og ved Fagforeningsloven af 1871 og Arbejderloven af 13de August 1875 fjernedes i det Væsenlige den Undtagelseslovgivning, de engelske Koalitionsforeninger indtil da havde været undergivne.

Men inden dette Resultat opnaaedes, havde Arbejder-spørgsmaalet flere vigtige Stadier at tilbagelægge. Blandt disse Stadier maa vi mærke Arbejdernes Forsøg paa at kuldaste den bestaaende Samfundsordning. Her træder Robert Owens Navn frem i første Række. Det lykkedes imidlertid ikke Owen at gennemføre sine radikale Planer; men det lykkedes ham at give Stødet til hele den storartede kooperative Bevægelse. Owen øvede ganske vist en stor og varig Indflydelse paa Arbejderne; men hans Socialisme havde dog noget ondt ved at blive almindelige Arbejderes Fælleseje; den var for lærd og metafysisk, og dertil for tam og fredelig. Nej, der var en anden Bevægelse, som Arbejderne havde lettere ved at forstaa, en Bevægelse, der talte Oprørets Sprog, — Chartist-Bevægelsen.

Parlamentsreformen af 1832 havde skaffet Mellemlasserne betydelige Fordele; men det var væsenlig ogsaa kun Mellemlasserne, der profiterede ved den. Arbejderne, der ved deres Holdning under Reformagitationen i høj Grad havde bidraget til Mellemlassernes Sejr, blev spiste af med skønne Løfter, med Henvisninger til, hvad Fremtiden vilde bringe dem. Det reformerte Parlament var imidlertid alt andet end tilbøjeligt til at opfylde disse Løfter, og de Radikales Forlangende om udvidet Valgret blev endog uden Videre afvist af Lord Russell med den Erklæring, at Parlamentsreformen maatte betragtes som definitivt afsluttet med Akten af 1832, en Erklæring, som

saa godt som hele Huset (501 mod 22 Stemmer) tiljublede sit Bifald. Saa besluttede da Arbejderne at skille sig ud fra de øvrige Samfundsklasser, og at danne et eget Parti: Socialdemokratiet opstod.

Bevægelsen udgik fra en Forening, der 1837 traadte sammen i London under Navnet Arbejdersamfund. Denne Forenings Maal var at skaffe Arbejderne Del i Repræsentationen, og Grunden til, at Arbejderne stræbte efter at komme i Besiddelse af politisk Magt, var: Ønsket om Samfundets Omdannelse paa en med Arbejderinteresserne stemmende Maade. Af denne Bevægelse fremgik Folkechartet, i hvis sex berømte Fordringer man havde formuleret alt det, som den engelske Arbejderbefolkning i de nærmest følgende tolv Aar fremfor Alt betragtede som ønskeligt, nemlig: alle voxne Mænds Valgret og Valgbarhed, hemmelige Afstemninger, aarlige Parlamenter, Diæter til Parlamentsmedlemmerne, og lige Valgkredse. Med utrættelig Iver agiteredes der de følgende Aar for disse Punkter.

Hvad der navnlig støttede den chartistiske Agitation var Tilstanden i Fabrikdistrikterne. Nøden havde her grebet om sig i en forfærdelig Grad; Bevægelsen for Titimersloven havde bragt hele Arbejderbefolkningen i Oprør; Ophævelsen af den Elisabeth'ske Fattiglov i 1834 havde, ihvorvel den var nødvendig, yderligere forbitret Sindene; thi det forekom Arbejderne, at der nu kun gaves dem Valget mellem Hungersdøden og Rædslerne i barbariske Arbejdshuse. Af disse Forhold benyttede Agitatorerne sig. I det mest ophidsende Sprog udmaalede de for Arbejderne deres Stillings Elendighed; de indblæste dem Had imod de Besiddende og det Bestaaende; de fortalte dem, at Striker og Owen'ske kooperative Foreninger

ikke forslog, ja at ikke engang en Titimerslov og en ny Fattiglov vilde betyde stort, naar Valgretten ikke tillige udvidedes. Det, hvorom det gjaldt, var at erobre den politiske Magt ved Hjælp af almindelig Valgret, for derefter at omdanne Samfundet. «Chartismen, mine Venner», tilraabte en Taler to hundrede tusinde lyttende Mennesker, «Chartismen er ikke noget politisk Spørgsmaal, hvor det kun drejer sig om, at I kunne faa Valgret. Chartismen er et Kniv- og Gaffelspørgsmaal, og det Chartre, vi forlange, betyder: gode Boliger, god Mad og Drikke, godt Udkomme og kort Arbejdstid».

Om hvorledes den almindelige Valgret skulde opnaas, — derom vare Meningerne delte. Ligeoverfor den moralske Magts Parti stod den fysiske Magts. Førstnævnte søgte at vinde den offentlige Mening og ved Massepetitioner at opnaa det Forønskede af Parlamentet. Da Parlamentet ikke tog noget Hensyn til Petitionerne, fik den fysiske Magts Tilhængere Overvægten. I Forsamlinger, der ofte talte over hundrede tusinde Personer, opfordredes der til at erobre Valgretten med Vaaben. Andre tilraadede, at den samlede britiske Arbejderbefolkning skulde nedlægge Arbejdet for saaledes at tiltvinge sig Chartet. Det kom virkelig til blodige Opstande og Forsøg paa almindelig Arbejdsnedlæggelse. Med Strenghed søgtes disse Forsøg undertrykkede; men Fængsel og Straf øvede ingen Indflydelse paa Bevægelsen; som Martyrer forlod de Straffede Fængslet, og med stigende Begejstring lyttede Mængden til dem. Nu blev de Besiddende bange; de væbnede sig, og beredte sig til i Nødsfald at kunne optage en Kamp med Chartisterne. Navnlig da Chartistføreren, Parlamentsmedlemmet Feargus O'Connor erklærede, at han d. 10de April 1848 vilde drage ind i Underhuset i Spidsen for

150,000 Mand for at overrække en med 5,700,000 Underskrifter forsynet Petition om Chartet, var Frygten for, at det skulde komme til blodigt Sammenstød, stor. Der blev truffet de mest omfattende Forsvarsforanstaltninger; 150,000 Personer lod sig frivilligt indskrive som Specialkonstabler for at værne om det Bestaaende; Hertugen af Wellington fik Overbefaling over de samlede Forsvarskræfter. Men det kom ikke til Kamp. I Stedet for 150,000 havde kun 30,000 indfundet sig til Toget. O'Connor lod sig skræmme af Regeringens Forsvarsforanstaltninger og opgav Toget. Petitionen blev paa en ganske simpel Maade befordret ind i Underhuset, og blev dér underkastet en Prøve, der udviste, at den kun var forsynet med 1,975,469 Underskrifter, hvoraf de fleste vare falske.

Saaledes strandede Toget, og dermed fik hele Chartismen Banesaaret. Den store Mængde havde efter O'Connors tidligere Taler ventet, at det nu endelig skulde blive Alvor med den fysiske Magt. Efter at Førerne ikke havde holdt, hvad de havde lovet, faldt Mængden fra dem. Selv blandt Førerne udbrød der Splid. Nogle Forsøg paa atter at sætte Bevægelsen i Gang mislykkedes; og omend de Følelser, der havde fremkaldt Chartismen, endnu en lang Tid vedblev at gjære, saa havde Chartismen dog udspillet sin Rolle. Arbejderklasserne forsonede sig efterhaanden med de andre Samfundsklasser; Parlamentsreformen af 1867, Arbejderlovgivningen og den Udvikling, den engelske Fagforeningsorganisation tog, bidrog navnlig hertil.

Fagforeningerne udviklede sig af de tidligere Koalitionser, der fremkaldtes af enkelte bestemte Forhold og forsvandt, saasnart den Aarsag, der havde fremkaldt

dem, faldt bort. Fra at være blot midlertidige gik de over til at blive vedvarende; fra at være lokale, udviklede de sig til at omfatte hele Landet; fra at være begrænsede til enkelte Fag, bredte de sig efterhaanden over store Omraader af Industrien. Maskinbyggernes forenede Selskab (af 1ste Januar 1851) omfatter ikke blot det store Flertal af alle Storbritanniens og Irlands Maskinbyggere, men har ogsaa Forgreninger i Canada, de Forenede Stater, Avstralien, Nordfrankrig og Orienten, og er et godt Exempel paa Fagforeningernes gradvise Udvikling. Fagforeningsbevægelsen omfatter nu hele den engelske Industri og tæller mindst 8 à 900,000 voxne mandlige Arbejdere, — hvortil desforuden kommer de mellem Landarbejderne i de seneste Aar stiftede Foreninger.

Man har kaldt Fagforeningerne «Nutidens Arbejdersgilder». Ligesom de gamle Gilder ere Fagforeningerne opstaaede i en Opløsningstid — den gamle Ordens Opløsning — for under denne Opløsning at beskytte de Lidende imod de Stærke, hvis Kræfter nu ubundent udfolde sig. Fagforeningerne ere baade med Hensyn til Oprindelse og med Hensyn til deres Betydning for Arbejderne analoge med Fortidens Gilder, Lav og Svendeforbund. De ere ligesom alle de gamle Gilder Foreninger mellem Kaldsfæller; de varetage det paagjældende Fags Interesser, og de komme de enkelte Medlemmer til Hjælp i Tilfælde af tilstødende Uheld, Sygdom o. s. v.

Ved Afslutning af Arbejdskontrakten er det Fagforeningernes Opgave at sætte Arbejderne i samme Stilling som den, hvori Forhandlerne af andre Varer befinde sig ved Salget af deres Varer. Den moderne økonomiske Lovgivning ser i Arbejdet kun en Vare som enhver anden,

i Arbejderen denne Vares Forhandler og i Arbejdsgiveren Varens Kjøber, og i Overensstemmelse med denne Opfattelse anerkjendes Arbejderens og Arbejdsgiverens retlige Lighed. Men Arbejdere ere — naar de optræde enkeltvis — saafremt Arbejdsgiverne forkaste de af dem attraaede Arbejdsbetingelser, ikke i Stand til at trække deres Vare tilbage fra Markedet, og de kunne overhovedet ikke enkeltvis afpasse Udbudet af Arbejde efter Efterspørgslen. Derfor er der ingen virkelig Frihed ved Afslutningen af Arbejdskontrakten, men Arbejdsgiveren fastsætter ensidig Betingelserne, og Nøden tvinger Arbejderen til at underkaste sig. Først Fagforeningerne sætte Arbejderne i Stand til at indlade sig med Arbejdsgiverne paa en Forhandling om Betingelserne og til at afpasse Udbud efter Efterspørgsel.

Den vigtigste Arbejdsbetingelse er Lønnen. I de enkelte Medlemmers Lønningsforhold indblande de engelske Fagforeninger sig imidlertid ikke; Fastsættelsen af den Enkeltes Løn overlades til individuel Overenskomst. Kun optages ingen Arbejder til Medlem, der ikke kan eftervise, at han fortjener den i et Distrikt herskende almindelige Løn. Et vist Lønningsminimum fordres saaledes af dem, der ville indtræde; men denne Fordring rettes ikke til Arbejdsgiverne men til Arbejderne: Modtagelsen af en vis Minimumsløn fordres som en Slags Garanti for, at Arbejderne ere dygtige, altsaa af samme Grund som den, der foranlediger Foreningerne til at fordre Bevis for rigtigt gjennemgaaet Læretid og to Medlemmers Kavtion for, at de, der ønske Optagelse, ere gode Arbejdere. Udygtige Arbejdere hindre de dygtige: Arbejdsgiveren benytter ofte den Omstændighed, at han kan faa udygtige Arbejdere til lavere Løn, som et Forsøg

paa at trykke de Dygtiges Løn ned. Oplyses det, at en Arbejder efter sin Optagelse i Foreningen paa Grund af Udygtighed ikke i Længden tjener den almindelige Løn, udelukkes han igjen af Foreningen. Men tror et Medlem, der er en dygtig Arbejder, at han ikke faar en til sit Arbejde svarende Løn, saa kan han indgive sin Besværing til den Filial, han hører ind under. Befindes Klagen at være begrundet, og afviser Arbejdsgiveren Paagjældende, naar han kommer med sit Forlangende om højere Løn, saa faar han, hvis han forlader Arbejdet, Understøttelse, en saakaldet Gave, indtil han atter finder Arbejde. Befindes det derimod, at han lønnes efter Fortjeneste, saa afvises hans Besværing, og han faar ingen Understøttelse, naar han nedlægger Arbejdet.

Paa tilsvarende Maade gaar det til, naar en Foreningsafdeling er af den Mening, at den paagjældende Industris Forhold retfærdiggjøre, at de i den beskjæftigede Arbejdere forlange en almindelig Lønningsforhøjelse eller vægre sig mod en almindelig Lønningsnedsættelse. Afdelingen, Filialen, maa i dette Tilfælde indgive Beretning til Foreningens Exekutivudvalg. Billiger dette ikke Filialens Forehavende, saa faar den ingen Understøttelse, hvis det skulde komme til Strike eller Lock-out. Billiges Forehavendet derimod, og kommer det — efter at Mægling og venskabelig Overenskomst først forgjæves er søgt — til Strike, udbetaler Exekutivudvalget en Understøttelse. De store Midler, hvorover Organisationens raader, letter Arbejderne Sejren og gjør Arbejdsgiverne mere tilbøjelige til i Tide at give efter.

Udbudet af Arbejde søges af Fagforeningerne afpasset efter Efterspørgslen paa følgende Maade: Paa hvert Sted, hvor der bestaar en Afdeling, maa Afdelings-

sekretæren føre Bog over de arbejdsløse Medlemmer, og saasnart der paa vedkommende Sted bliver Plads ledig i et Værksted, beordres den eller de Arbejdsløse did for at søge Arbejde. Af større Betydning er det, at Afdelingssekretærerne endvidere hver Maaned tilstille Generalsekretæren Beretning om de industrielle Forhold og nøje Redegjørelse for, hvormange og hvilke Slags Medlemmer, der ere arbejdsløse, og hvormange og hvilke Slags Arbejdere, der endnu er Plads til i de forskjellige Distrikters Fabriker og Værksteder. Saasnart Generalsekretæren faar disse Meddelelser, sender han paa Foreningens Bekostning de arbejdsløse Medlemmer fra det Sted, hvor der er for mange Arbejdere, til det Sted, hvor der efterspørges Arbejdere.

Paa det fremtidige Udbud af Arbejde søge Fagforeningerne at indvirke, idet de søge at begrænse Antallet af Lærlingene i Værkstederne. Det forlanges, at dette skal staa i et vist Forhold til de Arbejdere, der beskæftiges i paagjældende Værksted. — En middelbar Indflydelse udøver Foreningerne paa Indgaaelsen af Ægteskaber. — Endelig understøtte de Udvandringen af arbejdsløse Arbejdere.

Efter at Foreningerne saaledes have sikret de engelske Arbejders Indflydelse paa Fastsættelsen af Arbejdsbetingelserne, gaa deres Bestræbelser nu ikke saa meget ud paa at fremtvinge Lønningsforhøjelser som paa at forkorte Arbejdstiden og sikre Arbejderne et ordnet regelmæssigt Liv. De nyere Tidens Arbejdsstridigheder i England have derfor ikke saa meget drejet sig om Lønningshøjden som om de øvrige Betingelser: Lønningens Form, Arbejdets Art, Arbejdsdagens Længde, Lærlingeantallet,

Beskyttelsesforholdsregler for Arbejderens Person under Arbejdet, Beskyttelse ligeoverfor de Foresatte o. s. v.

Endelig virke Foreningerne som Understøttelses-, Syge- og Begravelseskasser. Og for alle disse Kasser gjælder der en fælles Forvaltning; Reglen er: Enhed i Kasseforvaltning, idet det har vist sig, at Oprettelsen af separate Strikekasser fristede Arbejderne til at indlade sig for meget paa Striker; Striker bør jo netop saa vidt muligt undgaas. Arbejdsgiverne og Fjenderne af Arbejderforeningerne have ofte beskyldt disse for Insolvens, og Beskyldningen kunde være berettiget, naar Kasserne bedømtes paa samme Maade som andre Forsikringskasser; men en anden Maalestok bør her anlægges: stiger Kassesens Fornødenheder, afkræves der Medlemmerne større Bidrag, ganske ligesom Staten opkræver større Skatter, naar dens Fornødenheder stige. — Endelig sørge Foreningerne for selskabelige Fornøjelser, for Oprettelsen af Bibliotheker og Læsestuer, for Afholdelsen af Foredrag o. s. v. Kort sagt: Foreningerne tage sig, ligesom Fortidens Gilder, af alle Arbejdernes Fornødenheder, af deres materielle saavel som af deres intellektuelle og moralske. Overalt er det Gjennemsnitsarbejderens Tarv, Foreningerne have for Øje: de ganske udygtige Arbejdere indlade de sig ikke med, og de mest udmærket dygtige holde sig ofte borte fra dem, enten fordi de finde Foreningens Baand generende, eller fordi de foretrække at forsøge paa kooperative Produktionsforeninger; — det er Gjennemsnittet, den store Masse, Foreningerne tage sig af.

Fagforeningerne have i Almindelighed fulgt den Taktik ikke at stille deres Fordringer til samtlige Arbejdsgivere men kun til et enkelt Firma. Giver dette efter, henvende de sig til et andet Firma, derefter til et tredje, og saa-

ledes blive de ved, indtil alle det paagjældende Fags Arbejdsgivere have givet efter. Ligeoverfor denne Taktik have Arbejdsgiverne sluttet sig sammen i Foreninger: ligesom den enkelte Arbejder er fuldstændig magtesløs ligeoverfor Arbejdsgiveren, saaledes vil den enkelte Arbejdsgiver være langt svagere lige over for de forbundne Arbejdere, end naar han kan støtte sig til sine Kolleger.

Der er derfor blevet dannet Arbejdsgiverforeninger, hvis Organisation og hele Virkemaade er ganske analog med Fagforeningernes. Disse Arbejdsgiverforeninger ere ganske vist lettere at organisere end Arbejdernes Foreninger, og de raade over langt betydeligere Midler; men de have et svagt Punkt, der gjør, at de forholdsvis ikke udrette saa meget: det er Arbejdsgivernes gjensidige Skin-syge. Jo længere Kampen med Arbejderne varer, des større bliver Fristelsen for den enkelte Arbejdsgiver til at desertere og ved Separatfredslutninger at komme de andre Arbejdsgivere i Forkjøbet og saaledes bemægtige sig Markedet. Erfaringen viser, at det for Arbejdsgiverne er forholdsvis meget vanskeligt at modstaa denne Fristelse: Lock-out'en, der forøvrigt er ganske analog med Striken, vil blive opgivet af den enkelte Arbejdsgiver, saasnart han ved at give efter ligeoverfor Arbejderne kan profitere mere end ved at opfylde den med de andre Arbejdsgivere indgaaede Kontrakt. For Arbejderen er det langt vanskeligere saaledes at tilsidesætte Hensynet til Kollegerne.

Den enkelte Arbejdsgivers Magt over Arbejderne har altsaa foranlediget Arbejderkoalitionerne; og Fagforeningernes Overmagt over den enkelte Arbejdsgiver har foranlediget Arbejdsgiverkoalitionerne. Nu staa de to Partier organiserede i store Foreninger ligeoverfor hinanden. Om de voldsomme Kampe, disse have leveret hinanden, be-

retter Historien. Disse Kampe føres fra begge Sider paa analog Maade: Arbejdere og Arbejdsgivere søge ved Fremstillinger i Bladene at vinde den offentlige Mening for sig; ved udsatte Skildvagter søge de strikende Arbejdere at forhindre andre Arbejdere i at søge Beskjæftigelse i de bekrigede Værksteder, medens Arbejdsgiverne ved Cirkulærer advare deres Kolleger mod at antage de, med Navn opførte, Arbejdere, der ere Gjenstand for Lock-out'en. Kampen koster ofte overordenlig store Summer; men det er urigtigt deraf at slutte, at den ikke kan bringe den Sejrende direkte Fordele. Saadanne bringer den ofte. Dens Hovedfortjeneste er dog den, at den styrker Overbevisningen om, at begge Partier staa sig bedre ved at tage Hensyn til hinanden end ved at forsøge paa ensidig at fastsætte Betingelserne. En Bekræftelse af denne Virkning haves i den Kjendsgjerning, at de to Partier ere blevne tilbøjelige til at skabe og anerkjende Institutioner, der periodisk skulle ordne alle Arbejdsbetingelserne. Disse Institutioner ere Voldgifts- og Enighedskamrene, — dels efter det Mundella'ske dels efter det Kettle'ske System (jfr. Nationaløk. Tidsskr. Bd. I, S. 145 fgg.) —, der i høj Grad have bidraget til en heldig og fredelig Løsning af Stridighederne mellem Arbejdere og Arbejdsgivere.

Fra det 14de Aarhundrede af, da — som foran bemærket — en særlig Arbejderstand opstod, og gjennem de følgende Aarhundreder har Arbejderspørgsmaalet udviklet sig. I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette søgte Lovgivningen at anerkjende alle Samfundsklassers Ligeberettigelse til Andel i Kulturens Goder, og

Arbejderne fik Frihed til at benytte deres Kræfter efter Behag. Men den frisindede Lovgivning formaaede ikke at løse Arbejderspørgsmaalet: trods al den Frihed, der er blevet indrømmet Arbejderne, er Kløften mellem Besiddende og Besiddelsesløse blevet større; de Besiddende have faaet Monopol paa Kulturen, og de Besiddelsesløse ere blevne trykkede ned til et relativt lavere Standpunkt. Imellem Virkeligheden og den Ide, der foresvævede de store Reformatorer og Revolutionære fra Slutningen af det 18de Aarhundrede, bestaar der en Modsigelse. Der bestaar endnu et paa et økonomisk Grundlag hvilende Arbejderspørgsmaal.

Lassalles Karakteristik af dette Arbejderspørgsmaal er utilfredsstillende. Hans «jærnhaarde Lønningslov» — d. v. s. den Ricardo'ske Sætning, at Lønnen i Længden retter sig efter Levefoden, efter hvad der sædvanmæssig fordres til at friste Livet og forplante sig — gjælder ikke udelukkende for «Arbejderne» (i dette Ords snævrere, populære Betydning), men for alle Producenter. Da det derhos er muligt at bringe Levefoden i Vejret, mister Loven det «Grusomme», den siges at have ved sig, og bliver snarere temmelig betydningsløs. Lassalles Paastand, at den nævnte Lov skulde medføre, at Arbejderen endog blev udelukket fra at drage Fordel af sit eget Arbejdes forøgede Produktivitet, er urigtig; thi ved at forbedre Levefoden vil Arbejderen kunne sikre sig selv Fordelen af, at hans Arbejde bliver bedre og mere produktivt. Forudsat altsaa, at det er muligt at forbedre Levefoden — og Erfaringen bekræfter denne Forudsætnings Rigtighed — falder saaledes baade det Grusomme og det Ejendommelige ved Lassalles «jærnhaarde Lønningslov» bort.

Men dermed er slet ikke sagt, at Arbejderen er stillet som enhver anden Vareforhandler. Arbejdet er ubestrideligt en Vare; men det er en Vare af en ejendommelig Natur. Det Ejendommelige bestaar deri, at Arbejdet er uadskilleligt forbundet med Arbejderens Person. Da dertil kommer, at Arbejderen i Reglen er saa fattig, at han maa tage imod, hvad der bydes ham, uden at kunne vrage, bliver Følgen — naar da Arbejderne ikke ere organiserede — at Arbejdsgiveren fastsætter de Betingelser, hvorunder Arbejdet skal sælges. Den Omstændighed, at Arbejdet er uadskilleligt fra Arbejderens Person, har de mest indgribende ethiske og fysiske Følger: den, der fastsætter Arbejdets Salgsbetingelser, raader i Virkeligheden over Arbejderens hele fysiske, moralske, intellektuelle og sociale Tilværelse; hvor Arbejderen optræder enkeltvis, og derfor er i Afhængighed af Arbejdsgiveren, bestemmer denne følgelig den Andel, hin skal have i Civilisationens Velsignelser. En Grænse er der selvfølgelig, hvorunder Arbejdernes Kaar ikke kunne trykkes ned; denne Grænse drages derved, at Døden vil rive Arbejderne bort, naar der forsøges paa for stærkt at beklippe Lønnen.

Modsigelsen mellem de ikke organiserede Arbejderes virkelige Stilling og deres berettigede Krav paa Andel i Kulturen søges løst dels ad Lovgivningens, dels ad Arbejderforeningernes Vej. Den moderne Lovgivning betragter Arbejderne som selvstændige Mennesker med fuld Raadighed over sig selv, og henviser dem derfor til Selvhjælpen. Det er kun en Fuldstændiggjørelse af denne Opfattelse, at Lovgivningen — paa de Punkter, hvor Umyndighed eller naturlig Svaghed tilintetgjør denne Selvstændighed — ved særlige Bestemmelser (Fabriklove

og andre lignende Love) fjerner de Misligheder, der flyde af Arbejdets Forbindelse med Sælgerens Person. Den moderne Lovgivnings Grundprincip, den Enkeltes absolute Raadighedsfrihed over sig og Sit, giver myndige Mænd Ret til, for at forsvare deres Interesser, at forene sig, og Arbejdernes Organisation i Fagforeninger træder her frem som et nødvendigt Supplement. Det er disse Foreningers Opgave at regulere Udbudet af Arbejde. Udbudet af Arbejde søges reguleret baade med Hensyn til det nærværende og med Hensyn til det fremtidige Marked. Formaalet er, at Arbejderne, ligesom andre Varesælgere, kunne faa Indflydelse paa Fastsættelsen af Prisen paa deres Vare. Men omend Foreningerne kunne skaffe Arbejderne en vis Selvstændighed, en vis Indflydelse paa Prisfastsættelsen og en vis Evne til at forhøje Levefoden og dermed deres Andel i Kulturen, — saa behøves der dog hertil enten en Kamp eller i alt Fald Trusel om Kamp. Arbejdet savner endnu den Børs, hvor alle Efterretninger, der have Indflydelse paa dets Pris, strømme sammen, saa at det bliver muligt at fastsætte Prisen under tilbørligt Hensyn til hele Markedets Tilstand og uden Bitterhed. Arbejderen savner fremdeles Kjøberens og Arbejdsgiverens Aerkjendelse af, at han er ligesaa berettiget som denne til at tale med ved Fastsættelsen af Arbejdets Pris. I Arbejdskamrene, Voldgifts- og Enighedskamrene, faar Arbejdet den Børs, det manglede; i Arbejdskamrene bliver Arbejderens Ligeberettigelse anerkjendt.
